

Чим розрізняються ці слова у своїх значеннях?

В академічному Словнику української мови зафіксовано всі три слова. Зокрема: *часопис*: 1) те саме, що *газета*; 2) періодичне друковане видання у вигляді книжки; журнал; назва будь-якого періодичного видання, *застаріле*.

Отже, *часописом* можна назвати і газету, і журнал, і будь-яке інше періодичне видання.

Але слово *часопис* за таким тлумаченням не дає можливості без контексту зрозуміти, про що ж ідеться — про газету, журнал чи щось інше. Для певної частини носіїв української мови звичним є вживання слова *часопис* у значенні ‘газета’.

Зокрема, це можна спостерігати у мовленні вихідців із Західної України. Словник Є. Желехівського фіксує слово *часопис* у значенні ‘газета’. Це підтверджують також україномовні видання й радіопередачі за кордоном.

Тим часом ми більше звикли до того, що відповідником до слова *часопис* є *журнал* або інші видання у формі книжки. У Словнику синонімів української мови *часопис* подано як синонім до слова *газета* і до слова *журнал*.

Назви *газета*, *журнал* (хоч і є запозиченнями) міцно «вросли» в українську мову, стали загальноживаними. Про їх природність, закоріненість свідчать похідні від них слова. Уже в Словнику Б. Грінченка від слова *газета* подано утворення *газетник*, а в сучасних українських словниках знаходимо *газетяр*, *газетний*. Від слова *журнал* Словник Б. Грінченка фіксує утворення *журналіст*, *журнальний*, а в пізніших словниках є ще й *журналістка*, *журналістика*, *журналістичний* та ін. Спробуємо слова такого типу утворити від слова *часопис*! Буде смішно! А як утворити слово, аналогічне до *журнально-газетний*?

Іменник *часопис* зараз прийнято розглядати як запозичення з чеської мови. Зокрема, так подано воно в енциклопедії «Українська мова». Датують його першою половиною XIX ст., коли були жвавіми українсько-чеські зв'язки. Припускають при цьому польське посередництво (див.: «Українська мова». Енциклопедія. — С. 688). Тепер це слово часто усвідомлюють як питоме українське утворення. Насправді воно було утворене в чеській мові за зразком німецького слова. Німецькою мовою відповідне складне слово оформлене як *Zeitschrift* (*цайтшриффт*), де *Zeit* означає ‘час’, а *Schrift* — ‘писання, друк’. Тут спрацювала тенденція чеської мови відштовхнутися від німецької мови. Так само й українська мова намагалася відштовхнутися від російської мови, де слова *газета* й *журнал* запозичені з італійської та французької мов.

На жаль, у нас ще немає таких історичних словників, з яких би ми довідалися, коли слово *часопис* з'явилося в нашій мові. Можливо, воно спочатку виникло в мовленні Західної України на тій території, яка входила до складу Австро-Угорської імперії, а потім це слово поширилося на Східну Україну. І хоч воно утворене за німецьким зразком, але на матеріалі близькоспорідненої з українською чеської мови (від *час* і *писати*), воно сприймається як питоме, своє порівняно із запозиченими *газета*, *журнал*. Напевно, цим і пояснюється інтерес до цього слова в наш час.

Варто сказати про певну стилістичну забарвленість слова *часопис*, про ареал вишуканого володіння українською мовою, який супроводжує подібні слова.

Надія Сологуб